

ВИТОКИ

Випуск 2

А л ь м а н а х
Української асоціації Антона Макаренка

Полтава – 2004

УДК 37.013.42 (059) (092)

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Полтавського державного педагогічного
університету ім. В.Г. Короленка
(протокол № 13 від 24 червня 2004 р.)*

Редакційна колегія:

Володимир Пащенко

доктор історичних наук, професор, академік АПН України,
ректор Полтавського державного педагогічного університету
ім. В.Г. Короленка, президент Української асоціації
А.С. Макаренка

Іван Берг

начальник служби у справах неповнолітніх Полтавської міської
Ради

Володимир Беседа

директор Гадяцької школи-інтернату ім. Є.П. Кочергіна
Полтавської області, відмінник освіти України

Іван Гончаренко

директор загальноосвітньої середньої школи №13 м. Полтави,
відмінник освіти України

Марина Гриньова

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри, декан
природничого факультету Полтавського державного
педагогічного університету ім.В.Г.Короленка

Людмила Крамущенко

кандидат педагогічних наук, доцент, секретар Української
асоціації А.С. Макаренка

Катерина Манько

директор загальноосвітньої національної школи №19 м. Полтави,
депутат Полтавської міської Ради, відмінник освіти України

Павло Матвієнко

кандидат педагогічних наук, доцент, ректор ПОІППО
ім.М.В.Остроградського

Володимир Мирошниченко

кандидат педагогічних наук, доцент, начальник управління освіти
і науки Полтавської облдержадміністрації

Володимир Моргун

кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри
Полтавського державного педагогічного університету
ім.В.Г.Короленка

Ніна Тарасевич

кандидат педагогічних наук, професор

Андрій Ткаченко

кандидат педагогічних наук, доцент

Іван Фесенко

директор Великосорочинської санаторної школи-інтернату
Миргородського району Полтавської області, заслужений
учитель України

Літературний редактор

Олена Штепа

Комп'ютерний набір

Анна Радіонова

Рецензенти: **Л.О.Хомич** – доктор педагогічних наук, професор

В.Р.Ільченко – дійсний член АПН України, доктор педагогічних наук,
професор

*Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів та посилань
несуть автори статей.*

© Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка, 2004 рік.

© Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім.М.В.Остроградського,
2004 рік.

ПОСТАТЬ В.Г.КОРОЛЕНКА В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНИ

Володимир Галактіонович Короленко був великим патріотом своєї країни й свого народу і зараз є гідним взірцем для сучасної молоді у вихованні почуття любові до Батьківщини. Все життя він мріяв побачити свій народ освіченим і вільним.

Серед багатьох питань, які порушував В.Г.Короленко, є й такі, що співзвучні сучасній педагогіці й стосуються морального виховання людини. Патріотизм і любов до рідного краю, повага і шана до праці, простота і скромність, відвага й мужність, товариська солідарність і вірність щирому другові, висока людяність та інтернаціональні почуття наскрізь пронизують твори видатного письменника.

В питаннях педагогіки і виховання В.Г. Короленко був виразником передових ідей педагогів-демократів, які вимагали найтіснішого зв'язку виховання з життям людини, формування її активної життєвої позиції. В листі до М.Ф. Хованського (1887) він писав: «Вмійте гордо тримати голову перед силою, найбільшою, якщо за Вашими щирими переконаннями вона ворожа нашій святині» [4].

У XIX ст. великою популярністю користувалася педагогічна теорія, що своїм корінням йшла в XVIII ст. до діяльності французьких просвітників, вказувала на необхідність відриву виховання від суспільного життя.

Короленко вважав, що слід виховувати в першу чергу любов, повагу й співчуття до кожної людської істоти, якщо навіть вона в брудному лахмітті, змушена просити милостиню. Але ця любов повинна носити не показний, чисто філантропічний характер, а бути діяльною і творчою.

Соціальне виховання дітей, за В.Г. Короленком, повинно допомагати їх зближенню, стверджувати дух братерства, людської солідарності і взаємності. Розподіляти дітей за національною ознакою та релігійною приналежністю неприпустимо, оскільки це призведе до роз'єднання, внесе додаткове напруження у стосунки. За межею, де починається дитинство, повинен господарювати один, загальний для дітей і дорослих закон – “закон людської взаємності”, “людського братерства”.

В.Г. Короленко був рішучим противником політизації виховання та навчання, на що страждала радянська школа. Спершу людину треба сформувати морально, а вже ставши дорослою й самостійною, вона сама зуміє розібратися в політичній ситуації й політичній боротьбі.

Важливе місце в системі виховання, вважав В.Г. Короленко, займає фізичний розвиток дитини й трудове виховання. Людина повинна сама вміти обслуговувати себе, з повагою ставитися до будь-якої праці.

В.Г. Короленко розумів, що важливим фактором у вихованні людини повинна бути сім'я. Батьки – наставники й старші друзі дітей. Між дорослими і дітьми повинні існувати добрі й довірливі стосунки. Не можна створювати нездоланного бар'єру віку або байдужості [3].

Сучасна педагогіка багато пише про значення релігійного виховання. Яке ж місце відводив Короленко релігії в процесі формування особистості дитини? Відповідь на це запитання знаходимо в „Історії мого сучасника”.

Ставлення В.Г.Короленка до християнства, як до великої об'єднуючої сили для багатьох народів, також є співзвучним сучасним поглядам на українську народну педагогіку.

До кінця життя Короленко з повагою ставився до релігійних переконань інших і не вважав, що релігія заважає «утвердженню нового світу» й вихованню «нової людини». Насильницьке відлучення від віри він вважав непоправною помилкою більшовиків.

Про свій релігійний світогляд В.Г. Короленко писав М.Горькому 19 травня 1920 р.: «Себе далеко не можу вважати людиною релігійною. Але в мене назавжди залишилися релігійне ставлення до свободи чужого переконання й чужої віри, яке обурюється надто простим вирішенням таких питань через звичайне насильство».

У творах В.Г. Короленка, присвячених проблемі виховання («Сліпий музикант», «У поганому товаристві», «Не страшно», «Історія мого сучасника»), показано, що кращі людські якості формуються не лише в сім'ї, а й у процесі життєвих вражень, набуття життєвого досвіду старших поколінь. Важливу роль у цьому процесі В.Г. Короленко відводив і «професійальному наставникові» – вчителю. Він вважав, що від учителів у значній мірі залежить майбутнє країни, оскільки вони впливають на формування духовного світу підростаючого покоління. Особистість учителя визначає й особистість виховуваного. Для людей не байдуже те, з ким стикає їх доля. Вчитель може сприяти становленню справжньої людини, а може скалічити зростаючу душу. Звідси його високі вимоги до особистості учителя. Ось чому, коли його дочка Соня вирішила стати вчителькою, він з величезною цікавістю ставився до її вчительських турбот і планів, їздив до неї в школу, давав практичні поради. Але він розумів, що для роботи вчителем необхідне не лише бажання, а й наявність педагогічного таланту. Яким письменник був щедро наділений [2].

Велика духовна близькість батька і дочки була основою їхньої дружньої роботи і взаєморозуміння. Моральний авторитет Володимира Галактіоновича був незаперечний. Софія Володимирівна прагнула бути схожою на батька, зберігаючи свою індивідуальність. Розуміли вони один одного без слів, але в деталях розходилися, і смаки мали різні [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гейштор Любовь. Вблизи Короленко /Вступит. стаття Л. Безобразовой – Полтава: "Техсервис", 2001. – С.96.
2. Короленко С. Короленко и украинская культура /С.Короленко, Л. Гейштор //Совет. Украина. – 1954. – № 9. – С.161-169.
3. Малий П. В.Г.Короленко й Україна. – Львів: Кн.-журн. вид-во, 1958.
4. Решетов О. Короленко і соціальність /О. Решетов, Л.Авксентьев. – Чугуїв: Ш тисячоліття, 2002.

Н.П.Дічек

А.МАКАРЕНКО І БРАЗИЛІЯ: ВІДЛУННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ

У той час, як в Україні продовжується полеміка навколо неоднозначних оцінок виховної спадщини А.С.Макаренка, в світі, незалежно від рефлексії вітчизняних дослідників цього феномену, відбувається поширення, подальше визнання й упровадження ідей педагога. Новим цікавим відлунням їхнього впливу на світовий освітньо-виховний процес є приклад використання здобутків Антона Семеновича у розробці стратегії і методики виховання «дітей вулиці» у Бразилії.

Термін «діти вулиці», що широко вживається бразильськими педагогами (De Oliveira, W. Working with Children on the streets of Brazil: Politics and Practice. – The Haworth Press, 2000. – P.32-33), слугує для характеристики широкого кола знедоленої молоді, яка змушена жити і/або працювати на вулицях міст, не має сімейної опіки (або має незадовільну), для якої вуличні угруповання стають головним чинником соціалізації.

У Латинській Америці, де рівень бідності особливо високий, феномен «дітей вулиці» є одночасно політичною, економічною і моральною проблемою. Як зазначають бразильські вчені (ibid., p. 3-4), ситуація видається надзвичайно складною з огляду на те, що на державному рівні не вдається захистити права дітей бідності і забезпечити їх задовільним медичним обслуговуванням, надати необхідну освіту та інший гуманітарний сервіс. Такий стан речей характеризується атмосферою суспільного відчуження і логічно зростаючою напругою між бідними й заможними класами. У контексті спроби вирішення вказаної проблеми (або, принаймні, покращення ситуації) у Бразилії було розгорнуто «вуличне соціальне виховання», яке мало забезпечити адекватну відповідь світу дорослих на соціальні запити «дітей вулиці». «Вуличне соціальне виховання» у тлумаченні бразильських дослідників – це сукупність освітньо-виховних, психологічних і культурно-розвивальних заходів, здійснюваних